

финансовым потерям. А нарушения в системе безопасности электронных кошельков способствуют возникновению проблем на уровне каждой стороны-участника.

Значительное место также занимает наличие мошенничества, связанного с использованием электронных денег. Опасны изменения информации об электронном кошельке при оплате услуг во всемирной паутине, несанкционированный отказ от оплаты предоставленной услуги или совершение операций под чужим именем.

При использовании электронных денег также могут возникать негативные макроэкономические эффекты: нестабильность обменного курса, отсутствие реальной денежной безопасности. То есть может быть вероятность того, что сумма виртуальных денег в какой-то момент превысит сумму реальных денег.

Недостатки электронных денег:

1. отсутствие устоявшегося правового регулирования-многие страны еще не определились со своим однозначным отношением к электронным деньгам;

2. несмотря на отличную переносимость, электронные деньги нуждаются в специальных инструментах для хранения и обращения;

3. как и в случае с наличными деньгами, когда носитель электронных денег физически уничтожен, восстановить денежную ценность владельцу невозможно;

4. нет распознавания – без специальных электронных устройств невозможно легко и быстро определить, что это за предмет, сумма и т. д.;

5. средства криптографической защиты, защищающие системы электронных денег, еще не имеют долгой истории успешной эксплуатации;

6. теоретически заинтересованные лица могут попытаться отследить персональные данные плательщиков и оборот электронных денег вне банковской системы;

7. безопасность (защита от кражи, подделки, изменения номинальной стоимости и т. д.) - не подтверждена широким тиражом и безотказной историей;

8. теоретически кража электронных денег возможна с помощью инновационных методов, использующих недостаточную зрелость технологий безопасности [2].

Мошенничество, существующее в традиционной платежной системе, может существовать и в предлагаемых системах будущего. Вопрос обеспечения безопасности и конфиденциальности платежей с использованием электронных денег может быть эффективно решен путем разработки специального законодательства и разработки единых стандартов осуществления безопасных платежей.

Решение этих проблем требует времени и значительных усилий. Во-первых, вам нужно использовать безопасные устройства, шифрование данных и идентификацию пользователей. Во-вторых, следует работать над постоянным обновлением используемых баз данных и ограничениями на использование электронных денег. В-третьих, необходимо создать определенную законодательную базу и контролировать порядок использования и обработки пользовательских данных. Во всяком случае, работа в этом направлении уже ведется, и не исключено также, что через какое-то время безопасность использования электронных денег будет значительно выше, чем сейчас [2].

Литература

1. https://mir-fin.ru/elektronnye_dengi.html
2. <https://nauchniestati.ru/bank/primery/nauchnaya-statya-na-temu-problemy-bezopasnosti-ispolzovaniya-elektronnyh-deneg-imwp>

Мади Т.Е., 1 курс (академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші - э.ғ.м., аға оқытушы Амиркулова М.Б.

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІ МЕНГЕРУДІҢ СТАТИСТИКАЛЫҚ ӘДІСТЕРІ

Статистикалық материалдар экономикада кең таралған. Олар оның ажырамас бөлігі. Экономикадағы статистикаға сандық мәліметтердің барлық түрлері, халық саны, әртүрлі коэффициенттер кіреді және экономиканың барлық бөлімдеріне әсер етеді. Қазақстан мен әлемнің экономикалық және әлеуметтік статистикасы сияқты түрлі пәндер оқытуда статистикалық әдістерді қолданады. Бұл әдісті қолдану сандық көрсеткіштерді жалпылау мен талдау және қажетті қорытынды

жасау дағдыларын нығайтуға көмектеседі, содан кейін оларды графиктер, халық санының өсу динамикасы, ауылшаруашылық және өнеркәсіптік өнімдер және т.б. түрінде көрсетеді. Статистикалық материалдарды қолдану студенттердің танымдық белсенділігін, статистикалық фактілер мен құбылыстарды бағалаудағы тәуелсіздікті дамытады, студенттерді ғылыми таным әдістерімен таныстырады - байқау, талдау, жалпылау, студенттерді табиғи және әлеуметтік құбылыстарды зерттеудің ғылыми принциптерімен қаруландыру.

Статистикалық әдіс-бұл әртүрлі табиғи және әлеуметтік-экономикалық құбылыстарды сипаттайтын сандық деректерді жинау, өңдеу, талдау және түсіндіру әдістерінің жиынтығы. Абсолютті шамалар ақпараттық мәнге ие, олардың көмегімен статистикалық құбылыстардың мөлшері, мысалы, аумақтың мөлшері, халық саны беріледі. Салыстырмалы шамалар абсолютті шамаларды бір-бірімен салыстыру нәтижесін білдіреді, статистикалық құбылыстардың өзгеруінде белгілі бір заңдылықтарды анықтауға мүмкіндік береді, мысалы, орташа температура, популяция тығыздығы және т.б. коэффициенттер-жеке құбылыстардың сипаттамалық ерекшеліктерін көрсететін көрсеткіштер.

Студенттерді статистикалық көрсеткіштермен жұмыс істеуге оқыту әдістемесінің күрделілігі онда бірнеше кезеңдерді бөлуге мүмкіндік береді:

Бірінші кезең-көрсеткіштірәсімдеу, ол оның шартты (әріптік-символдық) белгісі көрсеткішінің атауын енгізуден тұрады. Студенттерге оқылған индикаторды есте сақтауды жеңілдету үшін оның атауына сәйкес келетін әріптік белгілерді қолдану сәтті болады.

Екінші кезең – индикаторды анықтау және оны қолдану мақсаттарын ашу, бұл студенттерге оның мәні мен мақсатын түсінуге, яғни оны практикалық мақсатта қолдануды саналы етуге мүмкіндік береді. Осылайша, туудың жалпы коэффициенті халықтың жылдық санының 1000 адамына есептегенде бір жылда туылғандар саны ретінде, ал көші – қон сальдосы бір жылдағы (немесе басқа кезеңдегі) иммигранттар мен эмигранттар саны арасындағы айырмашылық ретінде белгіленуі мүмкін.

Үшінші кезең – математикалық модельді шешу, туудың жалпы коэффициентін есептеу формуласы келесідей:

$$Kp = (P/CH) \times 1000,$$

мұндағы Kp – туу коэффициенті, бұл елде бір жыл ішінде туылғандар санының 1000-ға көбейтілген, яғни промилледе (%) көрсетілген халықтың жылдық санына қатынасы. Индикатордың анықтамасы мен оның формуласының мазмұны бір-біріне сәйкес келмейтінін түсіну керек, бірақ біреуі екіншісінен шығады.

Демографиялық міндеттерді статистикалық көрсеткіштерді есептеу үшін қабылдаудың бір түрі ретінде пайдалану студенттердің оқытылатын пәндер бойынша білімін бекіту ғана емес, сонымен қатар олардың ғылыми көкжиегін кеңейту құралы болып табылады. Экономикалық пәндердегі сандық мәліметтерді ұсынудың ең ықшам және көп түрі статистикалық кестелер болып табылады. Олар белгілі бір тәртіппен статистикалық ақпарат ұсынылатын жолдар мен бағандар жүйесін білдіреді. Қарастырылып отырған құбылыстың объектілері мен элементтерінің жалпы тізімі берілген қарапайым кестелер оларды бір-бірімен салыстыруға негіз береді. Статистикалық мәліметтерді көрсетудің ең көрнекі түрі – графиктер мен диаграммалар. Графиктер объектінің орналасуын және оның параметрлерін координаттар жүйесінде көрсетеді. Олар уақыт өте келе белгілі бір белгіні сипаттайтын статистикалық көрсеткіштер шамасының динамикасын көрсету үшін жиі қолданылады, мысалы, халық санының өсуі, жыл ішіндегі орташа айлық ауа температурасының өзгеруі.

Статистикалық әдістерді оқыту қарапайымнан күрделіге дейін жүргізілуі керек, статистикалық есептерді шешуге тікелей қатысы бар басқа пәндер бойынша студенттердің дайындық деңгейімен байланысты болуы керек. Шамалардың визуалды көрінісі берілген статистикалық мәліметтердің мағынасын түсінуге мүмкіндік береді. Бұл сонымен қатар жаңа материалды жақсы түсінуге және есте сақтауға көмектеседі, бұл әртүрлі формулаларды оқу және жазу мысалында айқын көрінетін осы материалды ұсынудың әртүрлі әдістерін қолдану. Экономикалық пәндерді оқытудағы статистикалық материал оның бүкіл курсы бойында үлкен маңызға ие. Оқытушының міндеті – студенттерге статистикалық мәліметтер мен әдістерді дұрыс және сауатты қолдануға үйрету. Олардың негізінде студенттер болып жатқан құбылыстарды талдап қана қоймай, болашақта процестердің дамуы туралы қорытынды жасай алады.

Әдебиеттер

1. Шайтова Н. Статистика (Экономика, Бухгалтерлік есеп, Аудит). Оқу құралы. Астана. Фолиант. 2016. 216б.
2. Әміреев Ы.Ә., Бейсекова Ж.Ы., Киіков Е.М. Әлеуметтік-экономикалық статистика. Оқулық. – Алматы: ЖШБ РПБК «Дәуір». 2015ж.
3. Елисева И.И. Статистика: учебник для бакалавров. –Москва: Юрайт: ИД Юрайт, -2016,-565с.

Мажитова А.Ж., 1 курс (академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші – э.ғ.м., аға оқытушы Темирбекова Л.А.

ПАНДЕМИЯ ЕЛ ЭКОНОМИКАСЫН ӘЛСІРЕТТІ

Өткен жылы әлем елдерін үлкен әбiгерге салып, адамзат баласына қауiп төндiрген коронавируc пандемиясы биыл да адамзаттың қалыпты өмiрiн толықтай қайтарып бермедi. Қазiр әлемдiк экономика үлкен құлдырауды бастан кешуде. Ақпарат құралдарына сүйенсек, инфекция жұқтырушылар саны әлi де болса артып жатыр. Ал, сарапшылардың пiкiрiнше, әлемдiк экономиканы қалыпқа келтiруге шамамен 5 жылдай уақыт керек екен. Алпауыт елдердiң әлiн келтiрмеген пандемия бiздiң ел экономикасына қалай әсер еттi?

Ең әуелi, коронавирустың ең үлкен қасiретi оны жұқтырып, аурумен күрескендер, ағзасы қарсы тұра алмай, ойламаған жерден бақилыққа аттанғандар, жақынынан айырылып, жапа шеккендер санының көптiгiнде. Ғасырдың үлкен iндетiне айналған вирус қаншама адамның өмiрiн жалмады. Алаңсыз еңбек етiп, нәпақасын тауып жүрген қаншама адам бейбiт күнде жұмысынан, жеп отырған нанынан айырылды.

Iндет салдары ұлы державалар экономикасын дағдарысқа тiрегенiн айттық. Және әлемдiк сарапшылар мұның соңғы жүз жылдықтағы үлкен нәубет екенiн айтуда. Дүниежүзiлiк банктiң мәлiметiнше, әлемдiк бизнестiң 90 пайызын шағын және орта кәсiпкерлiк құрайды екен. Бұл бiздiң елiмiзде де шағын және орта кәсiпкерлiктiң экономиканы көтеруде маңызды рөл атқаратындығын көрсетедi. «COVID-19» пандемиясы салдарының экономикаға тигiзген зардабының күштiлiгi де осы шағын және орта кәсiпкерлiк саласына қатты әсер еткендiгiнде болса керек. Өйткенi, инфекция жұқтырғандар саны күрт артқан уақытта елiмiзде төтенше жағдай енгiзiлiп, осы салаға қатысты көптеген жұмыс орындарының жабылуына әкелiп соқтырды. Елiмiздегi өндiрiс пен сауда-саттық көлемiнiң азайып, жұмыстың бәсеңдеуiне ықпал еттi. Тiптi көптеген кәсiпорындар мен нысандар жабылып, ешқандай табыссыз қалды. Салдарынан кәсiпорын басшылары мен жеке кәсiпкерлер қол астындағы қызметкерлерiн ақысыз еңбек демалысына жiберуге мәжбүр болды. Бұлардың iшiнде ойын-сауық орталықтары, мейрамхана, тойхана, қонақ үйлер мен қоғамдық тамақтану орындары бар. Бiр сөзбен айтқанда, қашықтықтан жұмыс жасау мүмкiн емес барлық нысандардың жұмысы тоқтады. Сауданың тек онлайн түрiмен айналысқандар iстерiн жүргiзiп отырды. Оның өзiнде кiрiс көлемi бұрынғыша болмағаны анық. Азық-түлiк дүкендерi мен дәрiханалар қысқартылған режимде жұмыс жасады. Бұлардың жұмыс iстеуi де халық үшiн көңiлқуантарлық болмады. Өйткенi, азық-түлiк бағасының көтерiлуi өзi жұмыссыз отырған халықты одан әрмен есеңгiреттi. Ал, дәрiханаларда қажеттi дәрi-дәрмектiң табылмауы, болған жағдайда да құнының еселеп артуы ешкiмге оңай тиген жоқ деп ойлаймын. Мұны өзiмiз де, айналамыздағы адамдардан да байқадық, көрдiк. Десек те, Үкiмет тарапынан қолдау да көрсетiлдi. Жұмысынан айырылғандарға 42500 теңге көлемiнде жәрдемақы, сонымен қатар, «Нұр Отан» партиясы мен қоғамдық қорлардан әлеуметтiк жағынан аз қамтылған, көпбалалы отбасыларға ақшалай және азық-түлiктей көмек берiлдi. Коммуналдық төлемдерiне де ақша бөлiндi. Мұны қиын-қыстау күнде халықтың әлеуметтiк жағдайына бей-жай қарамай, мемлекеттiк қолдау көрсете алу деп түсiнген жөн болар.

КРМГ Қазақстан мен Орталық Азиядағы басқарушы серiктесi Сәкен Жұмашевтың айтуынша, өткен жылдың соңғы бес айындағы мемлекеттiк бюджеттiң шығындары түсiмдерден шамамен екi есе артық болған. Сондай-ақ, пандемияның зардабы ЖIӨ-нiң күрт төмендеуiне әсер етiп, оның көлемi 2,9 пайызға азайған. Экономика көрсеткiштерiнiң мұншалықты төмендеуiне карантин кезiндегi әр саладағы жұмыстың тоқтауы, жұмыс санының қысқаруы себеп болғаны айтпаса да түсiнiктi. Қазiр елiмiзде жағдай бiршама тұрақталып келе жатқанмен, iндеттiң салдарымен күресу әлi де үлкен қажырлықты, еңбектi қажет ететiнi анық. Тұралап қалған экономиканы қалыпқа келтiру, қайта бас көтерту оңай шаруа емес.